

Brunrötan i gran. I

Några anteckningar om min egen uppfattning och erfarenhet om Brunrötan i gran.

Jag resonerade en gång med en ung oerfaren skogvaktare som nyss lämnat sin kurs i skogsskolan, just om brunrötan i granen. Hans inlärd uppfattning var att granen angripes av brunröta just därför att skogsmarken användes till bete. Kreaturen gå och trampa på plantan som får sina rötter skadade och därifrån härstammar begynnelsen till brunrötan. Han sade sig kunna taga upp unga plantor och bevisa att de blivit trampade av kreatur. För mig är detta prat agitation och ingenting annat, tillkommet för att påverka okunniga människor och göra dem till medlöpare i talet om hur skadligt det är att skogsmarken användes till rastplats av våra kreatur. Mitt motbevis i detta fall är klart bevisande i motsatt riktning. Till den gård jag innehaft hör en hagmark belägen nära gården några 10-tals hektar yta. I denna hagmark hava kreaturen ärligen under min farfars, fars och även den största delen av min ägottid alltid vistats under somrarna. Under min farfars tid användes marken till svedjeland. Han hade ett mindre svedjeland varje år och på grund av arealens litenhet måste man åsättas komma med svedjelanden så tätt så att skogen ej fick vara ifred att växa. Min far omtalade att när han köpte hemmanet så fanns det ej någon större björk i hagen än att man kunde taga hela trädet å axeln och bära det. Men då var det bete i hagen. 2 oxar, 3 - 4 kor och ett par ungdjur klarade sig fint. Under fars första tid hade han ungefär 3 svedjeland men då började det ej betala sig längre. Arbetskraften blev dyrare, grödorna sämre på grund av markens försämring genom den myckna bränningen. Han slutade nu upp med svedjelanden och skogen som bestod av huvudsakligen björk fick växa. Kreaturen gick där som vanligt men betet försämrades.

när far slutade så var det inte bete till hälften så många djur. Oxarna måste han leja bete för så länge jag minns och även ungdjuren. Denna hagmark hade för längre ti tillbaka varit beväxt med bok. Denna bokskog huggdes ner och svedjeländ bereddades och potatis och råg skördades under 2 år. Därefter eldade man på nytt med bokestammarna s.k. dragbränna och tog 2 grödor till å samma svedja. Men då förstördes ju all matjord och marken blev magrare. Min farmor berättade att när hon var ung så kunde inte finnas så mycket ljung i hagen som det gick att stoppa i en koskälla. Men när jag var ung ungefär 40 år senare så var nästan största delen av hagen beväxt med ljung. Under den tiden marken användes till svedjeländ fick inga tall eller granplantor växa, dem huggde man bort som buskar, man ville hava lövskog, det blev sämre grödor där det växte barrskog. Boken den blev utrotad på grund av eldningen. Man eldade ju upp löv, mylla och bokollenen. Den skog som fanns i denna mark var uteslutande björk emedan några fröträd av tall eller gran ej fanns. Men väster om, i Härnas, som gränsar intill fanns en smal remsa fur å de branta bergen intill Mörrumsån. Även fanns i ett sankt skärvtigt ställe i samma mark ett mindre granbestånd. Detta fuktiga skärv hade det ej kunnat gå att använda till svedjeländ, varför granen slagit rot och växt sig kvar. Från dessa båda barrbestånd har såväl tallen som granen invandrat i hagmarken. Furen har utbredd sig mest å de torra bergbackarna närmast ån och granen har spridd sig mittemot sitt fröträdbestånd och växt upp under skydd av björket. När granen blev större och behövde plats så avverkade jag björket och friställde granen. Men min efterträdare avverkade största delen av granen men den var frisk, det fanns ej någon brunröta hos granen trots svedjebränningen och marken använts som betesmark för kreaturen under hela tiden. Däremot i furumarken som jag har överlämnat till en stiftelse för försöksfält för å furens rätta skötsel, där är minst 30% av granen mer eller mindre angripen av brunröta, trots att marken ej använts till bete eller av betesdjur. Och om främmande betesdjur kommer in i sådan skogsmark så

stannar de ej där emedan det ej finnes något för dem att äta. Det är i denna skogsmark jag fått mitt vetande angående brunröten i gran. Om man iakttagert rotsystemet å granen skall man finna att granen utbreder sina rötter längs marken åt alla sidor. Rötterna följer den fasta jorden inunder humuslagret och mossan. Där finnes som ett nätverk å alla storlekar ifrån den minsta till de största rötter. Ju mera träd ju mera rötter. Å torr mark som saknar fuktighet är jorden vid detta nätverk av granrötter så torr som aska emedan rötterna uppsuger all fuktighet som de kan hitta. Ju tätare med träd ju mera rötter och ju torrare jord. När rotsystemet ej får nog fuktig jord så avstannar det att växa, några av rötterna börjar vissna, bliva sjuka och dö. En död rot börjar förr eller senare att ruttna och denna förruttnelse sprides från roten och rötterna till stammen och i mitten av stammen fortsätter denna förruttnelseprocess att spridas från marken uppåt stammen. Om jag fortsätter med iakttagelserna så skall jag finna, att där granen har invandrat i gammal furuskog och detta har skett med enstaka träd några här och några där och kanske fyllt lyckorna i den för övrigt täta beståndet så skall jag finna att dessa granar äro friska, och detta därför att dessa enstaka granar har haft god plats för sina rötter, emedan rotsystemet å furen ej tränges i ytan, deras gräver sig ner i marken och en del av dem mycket djupt, de hämtar sin fuktighet från djupare jordlager. Därför har granen en uppgift att fylla å ett glest furubestånd, den ökar slutenheten som i sin tur bidrager till skydd för storm och blåst och mera utbyte av virkes kubik pr har. Men om denna invandring sker i för stor mängd och granbeståndet mellan och under furorna blir för tät då blir konkurrensen om fuktigheten för stor och orsaken till brunröten är genast för handen. Granen kan växa upp mycket tätt där den finner mark som fröet gror uti. Den är inte något ovanligt att ända till 50 st. och ändå mer, ja, 100 st per kvadratmeter granplanter tagit liv och börjat växa. En del av dessa planter vissnar ju redan som mycket små men så många som förmår försöka hålla sig vid

liv göra detta och vid 20 - 30 års ålder kan man i ett sådant granbestånd hugga fina smäckra metspö. I Norrland har dessa täta granbestånd fått namnet "Stavagran", som väl kommit av att de äro passliga till stavar för skidåkare. Om ett sådant tätt granbestånd får fortfarande växa och sköta sig själv så kommer brunröten in i beståndet och om man i ett senare skåde friställer beståndet från det äldre beståndet av de större träden och även senare gallrar den täta unggranen så börjar den visserligen växa på nytt och lägger bättre årsringar, men har brunröten redan innan bildats i rötter och stam så ökar även brunröten i stammen oaktat trädet växer. Avverkar man sedan ett sådant granbestånd som varit mycket angripet av brunröta och granen där omedelbart får växa upp på nytt antingen av de kvarlämnade plantorna eller av de nya från nytt frö så kommer brunröten att fortsätta i det nya beståndet emedan marken är så överspänd med det gamla rotsystemet som fortsätter sin förruttnelseprocess och de nya levande rötterna finner ej den tjänliga fuktighet och näring som de behöver. Varför man nästan kan säga att röten överföres från det gamla till det nya medelst smitta. Vill man motverka brunrötans spridning i granen bör man å torra marker främja furen och i mindre torra marker låta björken omväxla med granen. Efter björken vars rötter gå något djupare än granens trivs granen utmärkt,

Den skogsskötsel som nu förekommer; som sker medelst gallring av den skog som finnes, kommer granen att utrota all annan skog emedan den har den stora förmågan att fortplanta sig i skuggan av andra träd. Det träd vi har här i Blekinge som granen ej förmår utrota är boken där den vill växa, d.v.s. där den får passende jordmån. Boken lämnar en så stor mängd löv å marken så att de flesta träden utom eken ej får sitt frö att gro i denna tjocka lövbeklädnad. I naturriket gäller en lag som yttryckes i ordspråket: Inget träd får växa upp till himmelen, d.v.s. uttryckt med andra ord. Ingen får bliva så stor att han onsam blir den förhärskande. Granen har fått brunröten som broms eller hake.